

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԴԱՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, 1/2 տարեկանը — 1 ռ. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքան-
չիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ,
վերջին ,, ,, —10 ,,

Հասցէն՝ Шума, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул.
домъ Костанова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԸՆՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկանը—1 ռ. 50 կ.
ամսական —35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шума, редакция газеты „ПАЙЛАК“.

ԱՊՍԹԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ՅԱՅՏՆՈՒՄ ԵՄ ԲԱՂԱՔԻՍ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ, որ համաձայն Վեհա-
փառ Կաթողիկոսի հեռագրական կարգադրութեան և թեմիս կառա-
վարիչ բարձրապատիւ տ. Զաւէն վարդապետի ներկայ յուլիսի 18-ի
թ. 982 առաջադրութեան, այսօր՝ ամսիս 19-ին՝ Ղազանչեցոց ս. Ամե-
նափրկիչ եկեղեցում ս. պատարագից յետոյ կատարելու է մաղթանք
նուս քաջարի զօրքին յաղթութիւն պարգեւելու համար:

Շուշի քաղաքի հայ. եկեղ. գործակալ Յարութիւն տ. ք. Վարդապետեան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԲԱՅՈՒՄԸ

Այսօր վերսկսում է պետական
գումայի նստաշրջանը: Ժողովրդա-
կան ներկայացուցիչները գումար-
ւում են իրենց պարտքը կատարե-
լու այնպիսի մի պատմական մո-
մենտում, երբ մի կողմից՝ արտա-
քին թշնամին լարում է իւր վեր-
ջին ճիգերն՝ շօշափելի հարւած
տալու Ռուսաստանին զոնէ ներ-
կայ պատերազմական տարու վեր-
ջին, իսկ միւս կողմից՝ հասարա-
կական կենդանի ուժերը, ժողո-
վրդական գիտակցութիւնը ուս
բանակի թիկունքում զբաղւած են
տենդային թափով՝ յաղթութեան
գործը կազմակերպելու: Եւ այս
պատմական պայմաններում խիստ
մեծ ու պատաստու գործ
ունի կս. լու պետական Դու-
ման: Ոչ թէ օրէնսդրական վեր-
սիշին է զբաղեցնելու այժմ մեր
ներկայացուցիչներին, ոչ թէ վե-
րացական, չոր ու ցամաք վիճա-
բանութիւնները զանազան օրէ-
նադրական նախագծերի մասին
պիտի ժամանակ խլեն նրանցից:
Այդ բարձր օրէնսդրական հիմնա-
րկութեան մէջ պիտի մարմին ըս-
տանան համայն Ռուսաստանի
ժողովրդեան սրտի բաղձանքները,
պիտի մի յայտարարի վերածեն
այն ձգտումներն ու տրամադրու-
թիւնները, որոնք մի կողմը հրելով
պետութեան վրայ բարձրացւած
տնտեսական բռնուցը, ժողովրդի
վրայ տարածող պրուսական բէակ-
ցիայի հեռանկարները, հանեն եր-

կիրը դէպի յառաջադիմութեան
ուղին:

Պետութիւնն ինքն զգաց հասա-
րակական ուժերի մեծ կարիքը
ներկայ տագնապալից վայրկեա-
նում, ինքը լուրեւայն խոստովանեց,
որ ժողովրդի բոլոր խաւերի և նը-
րա ներկայացուցիչներին գործակ-
ցութեամբ միայն կարող է վանել
ուժեղ թշնամուն, որ սպառնում
է իւր կատարելագործւած տեխնի-
կայով, իւր քարասիրտ, մինչ
բարբարոսութեան հասցրած մի-
ջոցներով մահ ու սարսափ, աւեր-
մունք ու ոչնչացում սփռել ամ-
բողջ երկրի վրայ յանուն միայն
և միմիայն գերման տարրի տի-
րապետութեան:

Եւ այսօր ամբողջ Ռուսաստա-
նը համարձակ նայում է և սպա-
սում, որ իւր ներկայացուցիչները
պետական գումայում կը կատա-
րեն իրենց քաղաքացիական ու
հայրենասիրական պարտքը՝ դուրս
հանելով երկիրն այն տագնապա-
լից դրութիւնից, որի մէջ նա դե-
գերում է այժմ զանազան արտա-
քին ու ներքին աննպաստ պայ-
մանների շնորհիւ: Ամբողջ ժողո-
վրդի ակնկալներն և յոյսերը,
տրամադրութիւնն ու գիտակցու-
թիւնը կարող են ամուր գործել
ինչպէս պետական գումայում նըս-
տած ներկայացուցիչների համար
և իրականացնել այն խօսքերը, որ
գրել է պետական, գումայի ակա-
նաւոր հռետորներից ու ազդեցիկ
անդամներից մէկը՝ պատգամաւոր
Մակակովը, Равн. Утро «Թերթում.

«Գլխաւոր ուշադրութիւնը պէտք
է դարձնել ոչ թէ օրէնսդրական
գործի վրայ, այլ ժողովրդական
ներկայացուցիչների մասնակցու-
թեան վրայ, երկրի կառավարու-
թեան ու կոնսոլիդ հաստատման
գործում»: Այն ժամանակ յիշուի
կարող են իրականանալ ժամանա-
կի ոգուն բնորոշ խօսքերը, որ
արտասանել է պետական գումայի
անդամ Նեկրասովը, Թանգութեան
դէմ կուելու նպատակով Մոսկվա-
յում կայացած համագումարում.
«Պատերազմը տալիս է մեզ ապա-
ցոյց մի գաղափարի՝ ինքնին կա-
ռավարող ժողովրդի յաղթութիւնը
կառավարող բիւրօկրատիայի վը-
րայ»:

ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ՈՅԺԵՐԻ ԿԱՐԻՔԸ ԴԻՒ- ՆԵՐՈՒՄ

Դիւղական ինտելիգենցիայի կարիքը
ոչ մի ժամանակ այնքան սուր կեր-
պով չէ զգացել, որքան ներկայ տագ-
նապալից օրերում, երբ մի կողմից
պատերազմից առաջացած բացերն ու
պակասները, միւս կողմից՝ Կովկասի
Փոխարքայի վերջին շրջաբերականը և
երրորդ կողմից մօտ ապագայում սպա-
ւելիք զենամթն պահանջելու են մեզ-
նից աշխատանքի ընդունակ, հասուն
ու զարգացած գործիչներ: Պարզ է, որ
ինտելիգենտ ուժերի գործունէութիւնն
այն դէպքում միայն կը տայ ցանկալի
արդիւնք, երբ նրանք ծանօթ կը լինեն
տեղական պայմաններին, տեղացիների
նիստ ու կացին, կարիքներին ու պա-
հանջներին, սովորութիւններին և բնա-
ւորութեան, մանաւանդ քաջ տեղեակ
կը լինեն ազգաբնակչութեան մայրենի
լեզուն: Պարզ է նմանապէս, որ գործի
յաջողութիւնը մեծապէս պայմանաւոր-
ւած կը լինի նաև գործունէութեան
երկարատևութեամբ կամ յարատևու-
թեամբ. մէկը միւսին յաջորդող գոր-
ծիչները չեն կարողանայ ունենալ այն-
պիսի արդիւնաւոր գործունէութիւն,
ինչպիսին կունենան միևնոյն վայրում
կամ շրջանում մշտական բնակութիւն
հաստատած ինտելիգենտ գործիչները:
Այդ տեսակետից ցանկալի և նպատա-
կայարմար է, մինչև անգամ անհրա-
ժեշտ, որ դիւղական գործը տարւի տե-
ղացի ինտելիգենտ ուժերի միջոցով:

Սակայն փաստ է, որ մեր դիւղերում
ինտելիգենտ գործիչների սով է. նոյն
իսկ տեղացի հատ ու կենտ ինտելի-
գենտ ուժերը, շնորհիւ շրջապատի տըն-
տեսական-օջիտական և քաղա-
քական աննպաստ պայմաններին, ստիպ-
ւած են լինում թողնել հայրենի օջիտը
և բախտ որոնել, կամ գործունէութեան
ասպարէզ օտար երկրի տակ, մարդա-
շատ քաղաքներում ու կենտրոններում:
Եւ այդպէս կը շարունակուի, մինչև որ
կամ փոփոխութեան ենթարկեն յիշածս
աննպաստ պայմանները, գիւղերում
առեղծեն քիչ-շատ գրաւիչ ու բարո-

յական միտիթարութիւն ու բաւակա-
նութիւն պատճառող գործունէութեան
ասպարէզներ, կամ երևան գայ հայ ին-
տելիգենցիայի գերատաղութիւն և
կենտրոններից քշողներն ստիպւած
լինեն դիւղ գնալ:

Վերջին հանգամանքը շատ հեռու է
մեզնից, տասնեակ տարիների խնդիր,
այն ինչ առաջին հանգամանքը—գոր-
ծունէութեան նոր ասպարէզների բա-
ցումը գիւղերում—մօտ ապագայում
տեղի ունենալիք երևոյթ: Մի հանգա-
մանք, որ հրամայական պահանջ է
դնում մեր առջև՝ ստեղծագործել, բազ-
մացնել գիւղացի ինտելիգենտների
թիւը:

Դիւղական գործունէութեան նպատա-
կայարմարութեան տեսակետից երկէտ
ընդունելով տեղական—մայրենի լեզուի
գիւղերում, առանց տատանելու կա-
սել, որ մեր գիւղերում գործելու հա-
մար ինտելիգենտներ մատակարարելն
ամենից աւելի յարմարում է մեր միջ-
նակարգ թեմական դպրոցներին, որոնք
ունեն այն ամեն տեղանքները, ինչ որ
հարկաւոր է գիւղական մթնոլորտում
գործելու համար, եթէ միայն նրանց
կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը
մեր թեմական դպրոցներում տարւի
ցանկալի ուղղութեամբ, եթէ մեր թե-
մական դպրոցները ձեռք վերցնեն մի-
միայն տիրացուներ, քահանայապե-
տի ու վարժապետներ պատրաստելու
աւանդական նպատակից և մարդիկ ու
քաղաքացիներ պատրաստեն հասա-
րակութեան համար: Այդ իսկ տեսակե-
տից մեր թեմական դպրոցները զոնե-
րը բաց պէտք է լինեն գիւղացի մա-
նուկների առջև, այնպիսի պայմաններ
պէտք է ստեղծեն, որ գիւղացիութիւ-
նը կարողանայ առանց արգելքների
աշակերտութիւն մատակարարել մեր
թեմական դպրոցներին և վերջապէս
մեր թեմական դպրոցներն այնպիսի
հիմքերի վրայ պէտք է դնեն, որ հայ
հասարակութիւնն անարտուժ կերպով
և մեծ ուրախութեամբ իր զաւակնե-
րին ուղարկի այնտեղ, ի նկատի ունե-
նալով, որ նրանք ապագայում վայի-
լելու են այն ամեն իրաւունքներն ու
արտօնութիւններն, ինչ որ պետական
միջնակարգ դպրոցաւարտները և բացի
դրանից աւելի աշխատողունակ են
լինելու նոյն այդ հասարակութեան ծո-
ցում, քան պետական դպրոցաւարտ-
ները:

Սակայն ինչ պատկեր են ներկայաց-
նում այդ կողմից մեր թեմական
դպրոցները: Պօքս կը մասնաւորեմ և
կը խօսեմ միայն Ղարաբաղի թեմական
դպրոցի մասին:

Նորայր

ՎԵՐՋ ՏԻԷՔ

Դեռ լիքվիդացիայի չէ ենթարկւել
այն սկանդալը, որ արաւ Բ. Հ. Կուլտ.
Միութիւնը պահեստիների ընտանիք-
ներին նպաստելու գործում, այժմ էլ
երևան է գալիս մի այլ նմանօրինակ
ձեռնարկութիւն Կովկասի մայրաքա-
ղաքում:

Թ. Հ. Գ. և Տն. ընկերութեան վարչութիւնը «խնդրում է» հայ ուսուցիչներին (ուսանողներին և աշակերտներին ուսուցչութիւնից չեմ բաժանում. Մ. Ե.) գնալ հունձ անել, կալ կալսել հայ գիւղերում:

Հայ ուսուցչութեան 99%-ը պատրաստ է արդեօք այդպիսի աշխատանքի համար և կամ ներկայ պարագայում գիւղացի պահեստիներին նպաստելու համար չկայ այլ ասպարէզ, ուր աւելի շահաւէտ կերպով կարելի լինէր օգտագործել հայ ուսուցչութեան ոյժերը:—այդ մասին մենք չենք խօսի, որովհետեւ արդէն արժանի պատասխան տրւած է «Մշակում», միանգամայն կօպետանաւ. Արմանասանի կողմից և այն էլ ինչպէս ասում են, սպառնով չարքը:

Մեզ հետաքրքրում է նախ այն հարցը, թէ այս դիմումը արւած է միմիայն գաւառական ուսուցչութեան, թէ նաև միջնակարգ դպրոցների ուսուցչութեան: Եւ եթէ անխտիր բոլոր ուսուցիչներն են հրաւիրւում շնորհ բերել հունձի գալու համար, առաջանում է նաև մի նոր հարց՝ ինչո՞ւ միայն ուսուցիչները և ոչ նաև գիւղատնտեսները, անասնաբոյժները, տեխնիկները իրաւաբանները, ազատ բժիշկները և այլն և այլն: Այստեղ ես չեմ խառնում վաճառականներին, որովհետեւ նրանք առանց այն էլ «ապրում են հայ աշխարհի համար» և ապրեցնում հայ ընկերութիւնները, ի թիւս որոց և Թ. Հ. Գ. և Տն. ընկերութիւնը: Պատասխանը պարզ է, նորա ամենքն էլ հարուստ են, կրթւած, կարեւոր գործերով են զբաղւած, միայն հայ ուսուցիչն է, որ աղքատ է, «անկիրթ», պարագ-սարագ թափառում է, հասարակութեան հաշւով է ապրում, ուրեմն նրանց միայն կարելի է քնել դէս ու դէն, հայ Մանկութեան իրաւունքները իրականացնելու:

Արդեօք այս հունձն էլ, որ առաջարկւում է հայ ուսուցչութեանը, մէկը չէ այն հարկաւոր պահանջներից, որ անւում է ամենուրեք, ամենքի կողմից: Հայ ուսուցիչը պարտաւոր է լինել՝

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

ԱՄԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

I.

Ամառ էր:

Բաց լուսամուտի առաջ կանգնած էր Մարինէն, բարձրահասակ ինչպէս դիմացի անտառի դեռ նոր կանաչած եղևին, նազելի ու գեղադէմ արձանագործի կերտած արձանի նման, սակայն նրա այտերը վառւում էին, ինչպէս վարդենու կանաչ թփերի միջից մէկիկ մէկիկ փայլող բողբոջների ալ-կարմիր ծայրերը:

Նա հագած էր մուգ - կապոյտ գլխարկ, որը հեռից, կարծես, անհետանում էր նրան շրջապատող մոխրագոյն ֆօնի մէջ, և միայն նրա կլորիկ երեսն էր, որ շարժւում էր, ինչպէս գիշերային պայծառ երկնքի վրայով հանդարտ սահող ժպտադէմ լուսնին:

Ճիշտ և ճիշտ լուսնին էր նա նման: Նրա հայեացքն էլ այնպէս ժպտալից, այնպէս կուտակւում, անմեղ:

Նա շարունակ դուրս էր նայում այս ու այն կողմ, բայց անձանթ սևաչափ, գանգուր մազերով պատանին չէր երևում:

Պատանին ամեն օր, նոյն ժամին, անցնում էր Մարինէի լուսամուտի տակից, նայում էր ներս, և նրանց ժպիտները միշտ հանդիպում էին միմեանց...

Մէկ էլ Մարինէն նայեց դուրս, բայց պատանին չկար ու չկար:

Մարինէն, կարծես, վիրաւորւած, հարդարտ հեռացաւ լուսամուտի առաջից, ինչպէս լուսինը անցնում է սա-

գրագիր, տիրացու, դերասան, այգեգործ, բժիշկ, կօսպերատոր, այժմ էլ հնձող...

Պէտք է վերջապէս մի օր փակել այս պահանջների շարանը, թէ դեռ էլի նոր սիրապրիզներ են պահւած:

Հայ ուսուցիչը, մանաւանդ գիւղական ուսուցիչը, հայ գիւղացու «սրտացաւ բարեկամը» չէ, նրա մասին օր ու զիշեր «տքնում» և երազներ են տեսնում զանազան «Կուլտուրական և Տնայնագործական» ընկերութիւնները, ուստի և ամենից առաջ նրանք, իրենց բոլոր անդամներով, պէտք է որպէս կամաւոր հնձորներ, մանգաղը ձեռքին վազեն դէպի պահեստի զինւոր գիւղացու արտը, այդ դէպքում միայն ուսուցիչները կը հետևեն նրանց: Քանի որ դեռ ես այդպէս շարժւում չեմ կատաւում, արդարացի չի լինի արդեօք ասել մեր հրամանատարներին. «Ժիծաղելի մի դառնաք, պարոններ, որովհետեւ, ծիծաղելի դառնալ, այդ նշանակում է գործը տանուլ տալ»:

Մենք դեռ կը խօսենք Տնայնագործական ընկերութեան այժմեանից արդէն «հանրահոշակ» դիմումի մասին օգոստոս ամսին, երբ հունձն ու կալը վերջացած կը լինի, երբ Բ. Հ. Կ. Միութեան ձեռնարկած նպատի գործի պէս ամեն կողմից մամուլի էջերը կը զարդարեն բողբոջներով և երբ Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը փորձ-նական կերպով կը համոզւի, թէ որքան բոքիկ է մեր երկրի տնտեսական կարիքը բմբուխի և դարմանիւղ գործու:

Յիրաւի, որչափ տափալուծիւն: Մարդ սոսկում է անգամ մտածել, որ տարիներից ի վեր մեր հասարակական հիմնարկութիւնները բուն են դարձել մարդկանց, որոնք հաշիւ չեն նստում ոչ պատմութեան, ոչ իրականութեան փաստերի հետ, անձանթ մնալով մեր միջավայրի պահանջներին, հայ հասարակութիւնները դրամներով էքսպերիմենտներ են կատարում և հայ ժողովրդի գլուխը ցաւեցնում իրենց շատա-

հելով ամպերի հետը:

Չանցած մէկ րոպէ, լսեց լուսամուտից դաշնամուրի վրայ նւագած գողտ ուրախ երգի հնչիւնները:

Նւագում էր Մարինէն:

Եւ նրա նւագի ամեն մի հնչիւնը այնպէս նման էր նրա դեռ մանկական ուրախ զգացմունքներին, որ կարծես նրանք ձուլւում էին միասին ու ազատուրախ թռչէին էին անում դէպի վեր, դէպի վեր...

Նա վերջացրեց ու ուզեց մէկ էլ նայել լուսամուտից: Նա յանկարծ կանգնեց լուսամուտի տակ կանգնած պատանուն:

—Ներեցէք ինձ, օրիորդ, իմ յանդգնութեան համար. անցնում էի այստեղից, երբ լսեցի ձեր նւագը և շանթահարւածի նման մնացի կանգնած: Ախր, օրիորդ, որ դուք շուտ վերջացրիք. ես կը կամենայի միշտ լսել այդ զիւթական գեղեցիկ նւագը:

—Օ՛, պարոն դուք. չափազանցում էք և, թեւում է, հեգնում էք ինձ:

—Օ՛ ոչ, օրիորդ, ես խօսում եմ անկեղծ սրտից: Հաւատացէք, որ հիացած եմ և որ ես մեծ հաճոյք ստացայ իմ յանդգնութեան փոխարէն: Իրկին խնդրում եմ, օրիորդ, ինձ ներեցէք:

—Ոչինչ, ոչինչ, ասաց Մարինէն կիսաձայն:

Մարինէի սիրտը սկսել էր արագ-արագ բաբախել:

—Ճիշտն ասած, օրիորդ, դուք չէք կարող արգելել, որ դաշնամուրի ձայնը դուրս չթռչէր լուսամուտից, իսկ ինձ ասած է իրաւունք լսել այն, ինչ որ կը հասնի իմ լսողութեանը. արախօսեց պատանին համեստ ծիծաղով:

խօսութեամբ:

Վերջ տէք:

Մեղք. Եսայեան

ԵՐԶԵՎԱՆՔՆԵՐ

«ԵՂՐԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ»

Ճակատագրական մի անէծք է ծանրացած Շուշու հայ հասարակական հիմնարկութիւնների վրայ. շարագուշակ մի ոգի է սաւառնում մեր քաղաքում սկսւած ազգային բոլոր ձեռնարկութիւնների վրայ:

Բարեգործական ընկ., դրամատիկ ընկ., դպրոցներ, յանձնաժողովներ, որ մէկն ասեմ, որ մէկը թեւմ:

Բոլորն էլ հոգեւարքի ճանկերումն են գալարւում, բոլորն էլ իրենց մեծութիւնից գլորել են ու դարձել ողորմելի ոչնչութիւններ:

Որոնք միայն Միջինատֆէլի կուշտ ծիծաղն են յարուցանում:

Սակայն եկան նոր օրեր, առաջադրեցին պատերազմի պատճառով մեր առաջ նոր պարտականութիւններ:

Եւ ծնունդ առաւ Շուշուին, ինչպէս և ամենուրեք, «Եղբայրական օգնութեան կոմիտէ»:

Շատ մեծ եռանդով կաւաւ նա գործի. խիստ ոգևորեց. և ոգևորեց. քաղաքն և շրջակայ գիւղերը չէին զրանում իրենց նիւթական նպաստներով հարստացնել կոմիտէի գանձարկը: Այնքան եռանդ ու լայն գործունէութիւն արծարծեց այդ կոմիտէն, որ անհրաժեշտ եղաւ իրեն կից հիմնել նաև «Հայ կանանց կոմիտէ»:

Եւ այստեղ հատաւ Եղբայրական օգնութեան կոմիտէի» վառօդի ամբողջ պաշարը, սպառեցին նրան էներգիան և ուժերը:

Այնուհետև նա ձեռքերը ծալեց ու չինական մանդարինի նման միմիայն գլուխն էր թռթռում:

Եւ ուրիշ ոչինչ:

Իսկ «Կանանց կոմիտէն» սկսեց ամեն

Մարինէն էլ ժպտաց...

—Բայց օրիորդ, դուք գիտէք, որ մենք իրար վաղուց ենք ճանաչում, բայց իրաւասօրէն անձանթ. ինձ թւում է թէ այսօր այդ անձանթութեան վերջը կը լինի. ասաց պատանին վստահացած նրա ժպտից և ձեռքը երկարացրեց դէպի Մարինէն:

Մարինէի սրտի բաբախումը կարծես թէ լսում էր:

Մարինէն լուռ երկարացրեց իր ձեռքը:

Դիմացի անտառը լուռ լսում էր պատանիներին:

II.

Անցել էր միայն մի քանի օր նրանց ծանօթանալուց յետոյ:

Մարինէն նստած ծաղկանոցի նստարաններից մէկի վրայ, գլուխը քաշ գցած փոքրիկ ասեղը խփում էր կարմիր-կապոյտ թելերով նախշած ձեռագործին: Մաղկանոցի ծաղիկները իրենց անուշ բուրմունքով փաղաքում էին իրենց թաղուհի—Մարինէին:

Մարինէի սիրտը անհանգիստ էր: Նա կէս ժամից աւելի է, որ այդտեղ է, բայց նրա ձեռագործը բոլորովին առաջ չէր գնացել. նա շարունակ կանգնում էր, նայում էր չորս կողմ ու նորից նստում իր տեղը, վերցնում նորից ձեռագործը, բայց ասեղը, կասեմ մերժում էր ծառայիլ: Նա նորից թռչում էր տեղից, նայում չորս կողմ, թփերի միջից քաղաղաղաղ, որ եթէ «նա» գար, չնկատէր նրա անհանգստութիւնը: Բայց «նա» չէր երևում:

Մարինէի կանացի փխրուն սիրտը

ինչ անել. և ժողովարարութիւն, և ներկայացում ու զբօսանքեր, և թէյատուն, և այլն և այլն:

Ահա այսպէս ապրում է այդ օրանից «Եղբայրական օգնութեան կոմիտէն» միայն կանանց հաշուով:

Կանայք աշխատում են, «Կոմիտէն» դատում. ջան ասում, ջան լսում:

Եւ կանանց այդ գուրգուրանքներից արեցած, բնորոշ փաղաքանքներից մեղկացած, նա հանգիստ ննջում է, քաղցրիկ երազներ տեսնում...

Իսկ միևնոյն ատեն նրա գլխին արդէն սաւառնում է Շուշու ամուր բուն դրած շարագուշակ ոգին և օրահասական անէծքներ երգում:

Այդ երգերի դալլալիկներից՝ ուրախ է բարեգործական ընկ., խնդում է դրամատիկ ընկ., ծափ են գառնում դպրոցական հիմնարկութիւններն և այլ յանձնաժողովներ...

Որ անա մի ընկեր էլ է իրենց բաղդակից դառնում...

Ասում են, որ գիւղեցիկ սեռը միշտ ոգևորել, եռանդ է ներշնչել հասարակական գործիչներին, բանաստեղծներին, և հօգ Խթան հանդիսացել արգասաւէտ արդիւնքների:

Բայց այդ չտեսնեք «Եղբայրական օգնութեան կոմիտէի» մէջ. սրան կից «Հայ կանանց կոմիտէն» միանգամայն հակառակ հետեւանքների հասաւ:

Այդ արկնայք փափկասունք հայոց աշխարհի մեր «Եղբայր. օգն. կոմիտէն» դրին օրօրոց, պարուրեցին, դարձին մի երեխայ:

Եւ «Եղբայրական Օգնութեան կոմիտէն» փոխանակ ուրիշներին օգնելու, այժմ այն օրին է հասել, որ ինքն է օգնութեան կարօտ ոտքի եղնելու:

Ո՞վ է այդ օգնութեան ձեռքը կառկառելու:

Կանանց կոմիտէն անգոր եղաւ այդ անելու: Մնում է, որ «Եղբայր. օգ. կոմիտէի» կից հիմնւի նաև մի այլ, նոր կոմիտէ: Ո՛չ թէ կանանց:

Այլ տղամարդկանց:

Եւ կը լինի մի նախանձելի, չտես-

քիչ էր մնացել որ փուլ գար, եթէ մի քիչ ուշ լսէր «նրա» ոտների ձայնը:

Մարինէն կարծես թէ չէր լսել նրա գալը ու հանգիստ խփում էր ասեղը ձեռագործին:

—Այ, բարեւ, Մարինէ, արագ քայլերով մօտեցաւ Սուրէնը, երևի ես երկար սպասել տւի ձեզ. ներեցէք ինձ:

—Ոչ, ես էլ հնչեց այս րօպէսի եկայ, ասաց Մարինէն կեղծ ձայնով, երկարացնելով ձայն ձեռքը Սուրէնին: Սուրէնը մօտեցրեց նրա փափրիկ ձեռքը իր շրթունքներին և ապա պահեց իր երկու ձեռքերի մէջ:

Մարինէի վիրաւորւած սրտի մէջ, կասեմ, լցեցին հանգստացուցիչ ներման սփոփանքի կաթիլներ:

Մարինէն փորձեց քաշել իւր ձեռքը, բայց Սուրէնը շատ պինդ էր բռնել:

—Ես անցայ ձեր դռնով, բայց ոչ որի չտեսայ ձերոցից, ասաց Սուրէնը:

—Այո, նրանք բարձրացան սարը, հին բերդը տեսնելու:

—Իսկ դժբ:

—Ես տրամադրութիւն չունէի:

—Տրամադրութիւն չունէիք, կրկնեց Սուրէնը ժպտալով ու նայեց Մարինէի երեսին:

Մարինէի աչքերը, կասեմ, թէ ասում էին. «միթէ չես հասկանում, թէ ինչու չգնացի նրանց հետ»:

Տիրեց փոքր լուռութիւն:

Մարինէն մէկ էլ փորձեց քաշել իր ձեռքը, որովհետև այդպէս շատ անյարմար էր զգում:

—Ի՞նչ էք ուզում: Ձեր ձեռքը, բայց ես նրան կամենում եմ սեփականացնել: Թանգագին նւեր կը լինէր ինձ համար ձեր կողմից, Մարինէ:

նաեւ երրորդութիւն. «Եղբայրական օգնութեան» կից կանաց կոմիտէ» և վերջապէս «Եղբայրական օգնութեան կից տղամարդկանց կոմիտէ»...

Այսպէս են նուազաւոր հասարակական հիմնարկութիւնները. ճակատագրական ծանր անէծք է կարծես ծանրանում նրանց վրայ:

Նիմանդ

ՄՕՄԵՆՏԻ ՊԱՆԱԶԸ

Կենսական միջոցների ահռելի չափով թանկանալը իր շուրջն է կենտրոնացրել ոչ միայն ազգաբնակչութեան գիտակցող խաւերի լուրջ ուշադրութիւնը, այլ և տեղիք է տւել պետութեան միջամտութեանը:

Ինսականաբար, պատերազմների ժամանակ, մանաւանդ այսպիսի համաշխարհային պատերազմի, կեանքի սխտեմատիկ կերպով թանկանալը արմատապէս քայքայում է ժողովրդների տնտեսական և սնանկացնելով՝ նրան հասցնում մութացկանութեան շէմքին:

Իսկ ժողովրդի այդպիսի սնանկութիւնը էական նշանակութիւն ունի ոչ միայն իր, նւթապէս քայքայող ազգաբնակչութեան, այլ և պետութեան համար, իր երկրի բարեկեցութեան տեսակէտից:

Այդ նկատմամբ է, որ ահա այդպիսի մի պատմական տարեշրջանում, ժողովրդի կեանքը փոքր ի շատէ տանելի դարձնելու համար, հրապարակ են եկել պայքար յայտարարելու չարիքի դէմ ոչ թէ մասնակի անհատներ կամ խմբակցութիւններ, այլ ժողովուրդը իր կազմակերպւած ոյժով, պետութեան ակտիւ աջակցութեամբ:

Միջոցները երկրի ժողովրդների միացումն է. ժողովրդական մի գանգաձ, մի ոյժ, ներքին տնտեսական կոիւ վարելու, որի առաջ ամեն ինչ անգոր է: Ասպարէզ են հանւած ժողովրդի գիտակցող բոլոր ոյժերը:

Բոլոր այն վայրերը, որտեղ ժողո-

վորդը գիտակցում է կօօպերացիայի տւած զգալի օգուտը, արդէն միացւած են կօօպերատիւ-սպառողական խիտ ցանցերով: Այդ ուղղութեամբ հաստատուում են յատուկ դասընթացներ, կազմակերպւում համագումարներ, դասախօսութիւններ, զեկուցումներ, ցրում բրօշուրներ, ծանօթացնում ու տարրական գաղափար տալիս նրան կօօպերացիայի շօշափելի օգուտները մասին:

Այժմ մեր առաջ դրւած են երկու խոշոր և անձեռնաձգելի հարցեր:

Մէկը միահամուռ ոյժերով օգնել պատերազմին, իսկ միւսը նոյնպէս կոիւ, ժողովրդական-տնտեսական հողի վրայ, հասարակութեան գիտակցութեամբ և նրա աջակցութեամբ:

Միջանկեալ այստեղ աւելի քան կարելի է մատնանշել, որ մեզ մօտ ևս կայ սպառողական խանութ «Կուլտուրա» անուն տակ, բայց էապէս «անուշը կայ, ամանումը չկայ»:

Իրաւունք եմ համարում «չկայ» խօսքը արտասանել, որովհետեւ այդ խանութը ոչ յառաջագիծն է քայլ չէ արել, իր գոյութեան մասին ոչնչով չէ արտայայտւել (որ այժմ նրա հրապարակ վալու և գործելու ամենանպատակայարար ժամանակն է):

Որքան մեզ յայտնի է, այդ գործի գլուխ կանգնած են տեղադիրք ունեցող և ինտելիգենտ անձինք, բայց տարաբախտաբար դործը այնպէս է առաջ տարւում, որ կարծես թէ այդ բոլորը լոկ ձեւակաւութեան համար է:

Հասել է ժամը, պարոնայք «Կուլտուրականներ», զարթոնցէք ձեր լեռարգիական քնից. չէ՞ որ ձեր գործունէութեան համար ասպարէզ է բացւել:

Կազմակերպւեցէք ուրիշ կենդանի կօօպերատիւ-սպառողական ընկերութիւնների օրինակով. կազմակերպւեցէք դասախօսութիւններ, հրատարակեցէք բրօշուրներ, կարիքի դէպքում հրաւիրեցէք կօմպենտիտ մարդիկ՝ գործը կանոնաւորելու և լուրջ հիմքերի վրայ դնելու և վերջապէս հետաքրքրութիւն զարթոնցէք սպառողների մէջ ու

վեր ցատկից:

Նրա առաջ կանգնած էր Սուրենը: Երկուսն էլ ոճրագործների նման մեխւած կանգնած էին:

Միայն անտառը լսեց նրանց առաջին համբոյրի շուրջը:

IV.

Աշուն էր:

Բաց լուսամուտի առաջ կանգնած է Մարինէն, բարձրահասակ, ինչպէս դիմացի անտառի եղևին, նազելի ու գեղադէմ, արձանագործի կերտած արձանի նման, իսկ նրա այտերը վառւում էին ինչպէս վարդնու կանաչ թփերի միջից փայլող ալ-կարմիր բողբոջների ծայրերը:

Նա կանգնած էր երկար ժամանակ լուսամուտի առաջ և մարտող հայեացքը ուղղել էր ծաղկանոցին, ուր ծաղիկների թիւը շատ էր պակասել, մնացել էին միայն ծաղիկների անգոյն, անբոյր... Իսկ վարդենիների վրայ էլ չկային անուշաբոյր ալ վարդերը, այլ մնացել էին փշեր ու փշեր...

Մարինէն խոր հօգոց քաշեց ու հեռացւաւ: Լուսեց զաշնամուրի վրայ նւազած նոյն գողտրիկ երգի մեղմ ելէջները ու յանկարծ, յանկարծ ընդհատւեց նւազը խուլ հեկեկանքներով...

Եւ անտառը միայն դիտէր գաղտնիքը, որի մասին նա խորին լուսութիւն է պահում:

Շուշի:

Թ. Այլամարգեան

գործը ծառայեցէք իր բուն իմաստին. այդ է այժմեան մօմենտի պահանջը:

Գ. Գեորգեան

Բ. ԿԻՊԼԻՆԳԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

Կոմս Գերբիի՝ արեւմտեան Լանկաշիրում նորակոչներ հաւաքելու համար կատարած արշաւանքի առիթով Բէդիարդ Կիպլինգը Սառապօրդի միտինգում արտասանել է մի ընդարձակ ճառ, որ խանդավառութիւն է առաջացրել ունկնդիրներին շրջանում:

Ստորեւ առաջ ենք բերում նրա ճառի վերջը:

«Մի րոպէ մտածեցէք, թէ ինչ կը լինի, եթէ Գերմանիան այս պատերազմից յաղթական դուրս գայ, Հեռուն պնակու կարիք չունինք դուք տեւնելու համար, թէ այդ ինչ կը նշանակէ մեզ համար:

Ներկայ մոմենտում Բեկիայում մի քանի միլիօն բեկիացիներ զբաղւած են ուղեգրութիւնք պատրաստելով և ամբողջներ կառուցանելով իրենց նւաճողներին համար: Գերմանացին նրանց այնքան է ուտելիք տալիս, որքան հարկաւոր է գոյութիւն պահպանելու այն ձևով, ինչպէս այդ գերմանացին է հասկանում: Դորա հետ միասին ես հաւատացած եմ, որ պարէնի մեծ մասը Միացեալ Նահանգներն են հասցնում:

Հացի փոխարէն նոքա պարտաւոր են աշխատել սինի տակ: Հակաճառողներին հրացանազարկ են անում: Ներանց ազարակները, նրանց տները, նրանց հասարակական շէնքերը արդէն վաղուց են ամայացած և նրանցում եղած այն ամենը, ինչ որ գին ունի և կամ օգտակար է, կապւած և ուղարկւած է Գերմանիա: Նրանք աւելի իրաւունք և աւելի ստացւածք չունին, քան անասունները և նոքա չեն համարձակւում, իրենց կանանց պատիւը պաշտպանելու համար ձեռք բարձրացնել: Իսկ ընդամենը մի տարի առաջ Բեկիան երկրագնդի ամենակուլտուրական և ամենաբարեկեցիկ երկրներից մէկն է եղել: Եւ այդ բոլոր միջոցները գործադրում է գերմանացին ընդամենը մի յիսուն մղոն հեռու բրիտանական կղզիներից: Այնտեղ, ուր ես ապրում եմ, ես կարող եմ լսել մօրնւնը ինդոնեզիների, որոնք աշխատում են պահպանել այդ գործակալները և ընդլայնել նրա գործադրութեան շրջանը:

Այդ միևնոյն գործելակերպը գոյութիւն ունի Ֆրանսիայի և Լեհաստանի այն մասերում, որոնք գտնւում են գերմանական ձեռքերում:

Ինչպիսի փորձութիւն վիճակւած է Բեկիային, Ֆրանսիային, Լեհաստանին, վիճակւած է և մեզ, միայն տասնապատուած չափերով, եթէ մենք կը լինինք յաղթւած: Որ մեզ կը ստորացնեն, կը թալանեն և կը ստրկացնեն, ինչպէս բեկիացի, այդ ամենը մեզ համար կը լինի միմիայն նախերգանք ներկայ իրականութեան: Գերմանացիք ունին առանձնակի հիմունքներ, որոնց ուժով մենք պէտք է որ բարոյապէս ստորացնենք և խաղաղութիւնք աւելի, քան մի որ և է ազգ: Մեզ այնպիսի մի օր կը ձգեն, որ կենդանի մնացողները կամայեն իրար երեսի նայել: Կատարելապէս հաւատացած եղէք, որ եթէ Գերմանիան գործը տանի, գերմանացու մտքի և երեւակայութեան ծնունդ ամենանուրբ բռնութիւնն ու ծաղրը պիտի գործադրւի մեզ վրայ, մեր կեանքի բոլոր արտայայտութիւնների մէջ: Մեր ոչ մի երգումը, մեր ոչ մի գրաւականը անընդունելի են

լինելու գերմանացիների համար և բաւական չեն համարւելու: Նա ինքը խախտել է իր հանդիսաւոր երդումը, իր պայմանագիրները, իր պարտաւորագրերը: Ուստի և նա այսուհետ չէ կարող ոչ մի բանի հաւատալ, չէ կարող ոչ մի բան ճանաչել, բացի անմիջական ներգործութիւնից գերագանց ոյժի, որ յենւում է անսահման անգթութեան վրայ:

Եւ այսպէս, դուք տեսնում էք, որ որեւէ պայմանների մասին այլևս խօսք լինել չէ կարող:

Մի մոռանաք նոյնպէս, որ եթէ ջարդեն մեր դաշնակիցները, ամբողջ երկրագնդի վրայ մի տեղ չի մնայ այլևս, որտեղ կարող լինէր մարդկային արարածը թագնւել մարդկային ցեղի թշնամու իշխանութիւնից: Այդ մասին եւս առիթ եմ ունեցել լսելու մանկաւոր պրոյցներ՝ թէ հարստահարութիւնից կարելի կը լինի փախչել արեւմտեան կիսագունդը: Թողեցէք այդ դատարկ մտքերը: Եթէ դաշնակիցները ջարդեն, գերմանացիներին հարկաւոր էլ չի լինի մինչև անգամ իրենց պատերազմական նաւերից մէկն ու մէկն ուղարկել Ստանդեան օվկիանոսը: Ներանք ուղղակի կը հրամայեն և նրանց հրամանը կը կատարւի: Փաղաքակրթութիւնը սնանկ կը յայտարարւի, իսկ անդրօվկիանեան արեւմտքը, իր հերթին, ընդհանուր խորտակումից յետոյ՝ կը գրաււի նոյն այսպէ գերմանացու կողմից:

Այժմ ձեզ համար պարզ է, որ նահանջ չկայ: Այս պատերազմում ոչ պայմաններ և ոչ էլ նահանջ կարող են լինել: Նա պիտի շարունակւի և վճիռը վերջի վերջոյ կախումն կունենայ նրանցից, որոնք ընդունակ են զէնք կրելու, բայց դեռ ևս բանակ չեն մտել:

Նայեցէք թւերին: Ինչպէս ձեզ նոյն և մեզ մօտ չկան ճշգրիտ տեղեկութիւններ: Սակայն, որքան կարելի է դատել, մինչև այժմ մենք աւել ենք բանակին երկու միլիօնից աւելի մարդ: Դա մեծ թիւ է, եթէ ուշադրութեան չառնենք, որ մեր կղզիների ազգաբնակչութիւնը 45 միլիօնից աւելի է: Այդպիսի դէպքում, լքանակը մտնողները կազմում են ամբողջ ազգաբնակչութեան մօտաւորապէս 5 տոկոսը կամ ամբողջ արական բնակչութեան 10 տոկոսը:

Մենք չգիտենք, թէ որքան մարդ է հարկաւոր, պատերազմը վերջացնելու համար: Բայց մենք գիտենք, որ արական բնակչութեան 90 տոկոսը, յամենայն դէպս, չի հարկաւորւի երկրի ներսը անհրաժեշտ աշխատանք և ուղեւորութեան պատրաստելու համար:

Այն մարդիկ, որոնք սովոր չեն բաց աչքով նայելու փաստերին, երբեմն ասում են. «Ինչ օգուտ կայ հաւաքել մարդկանց, նախ քան նրանց համար բաւականին զէնք և ուղեւորութեան պատրաստելու»: Կարելի է տալ շատ հասարակ պատասխան՝ զէնքից կարելի է օգտւել իսկոյն, հենց որ ձեռք գերցնես, իսկ մարդկանցից—ոչ շուտ, քան նրանց վարժեցնելը: Այդ պատճառով մեզ հարկաւոր է մշտական, անընդհատ և պատրաստի հոսանք այնպիսի մարդկանց, որոնք զէնք կրելու ընդունակ են:

Մենք պէտք է մեզ պարզորոշ հաշիւ տանք, որ ներկայ պատերազմը մահու խնդիր է, ընդէմ խաւարի թագաւորութեան և առաւել ևս, որ խաղաղութեան այլ պայմանները, քան մենք ենք դնում, աւելի սարսափելի են ներանցից:

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԵՏԵՐԱԶՄԸ

— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ստանալով ստորագրած տեղեկություններ, որ Կիլիկիայում տեղի են ունեցել հայերի ստախլախ կոտորածներ, և թիւրքաց կառավարութիւնը յղացել է դժբախտ ծրագիր՝ արտաքսել հայերին Իկոնիա և Միջագետք, անհրաժեշտ համարեց բողոքել այդ գաղանաթիւններին դէմ և խնդրել Ամերիկայի Միացեալ Պետութիւններին միջամտութիւնը՝ օգտագործելով տալ կոտորածները՝ Վեհ. Կաթողիկոսը ուղարկեց հետեւեալ հեռագիրները. 1) Միացեալ Պետութիւններին նախագահին, 2) ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազոնովին և Նուպար փաշային:

— Բուխարեստից հեռագրում են, որ Երզնկայից և Էրզրումից ստացւած կատարելապէս ստորագրած տեղեկություններին հիման վրայ դրութիւնը Հայաստանում ծայրայեղօրէն ողբերգական է: Բնաջնջումը սանձարձակ և բացայայտ է:

— Վանից «Հորիզոնին» հեռագրում են. յուլիսի 7-ին Գրգուռի կոտու ըսպանեց խմբապետ Խէչօն: Դատւանը վերցւած է: Թիւրքերը մեծ կորուստներով նահանջում են: Բիթլիսը այրւում է:

— Թիֆլիսի վաճառականութիւնը այս օրերս խորհրդակցութիւն գումարեց աւագ Ա. Միլեանի նախագահութեամբ և ընտրեց յատուկ մասնաժողով, որ զբաղւելու է վաճառականութիւնից և առևտրականներից զբաղւած և իրեր հաւաքելով յօգուտ քայքայւած Հայաստանի թշուառ ազգաբնակչութեան: Հէնց խորհրդակցութեան օրը ստորագրութիւններով հանդանախեց մօտ 10 հազար ռ:

— Բայազիդ-Վան-Ադիլջեփազի շրջանի կառավարչից ստացւել է հետեւեալ հեռագիրը Թիֆլիսի քաղաքապետին անուղիւ. «Արեւելք քաղաքում բժաւոր տիֆ և փորձարինք հիւանդութիւններ են: Համաճարակները տարածւում են: մահացութեան թիւը մեծ է. պառկած են մօտ 500 հիւանդ: Ազգաբնակչութիւնը քաղցած է. ոչ մի օգնութիւն չկայ: Անհրաժեշտ է շուտափոյթ մատակարարական օգնութիւն: Քաղաքների համառուական միութեան լիազօրը յուլիսի 11-ին փոխադրեց 3000 ռուբլի Մոսկվայի ներքին գումարից:

— Կ. Շ. ն յայտնում է, որ Թիֆլիսի վաճառականների աւագը՝ Ռ. Միլեանը նահանգապետի տրամադրութեան տակ է դրել 1000 փութ աղ հայ-փախստականներին բաժանելու համար:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀՈՒՋԻ

— Ուրբաթ, յուլիսի 17-ին Քաղաքային ուղղավայում պ. քաղաքապետի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ մի խորհրդակցութիւն, որ զբաղւեց քաղաքիս առողջապահիկ և սանիտարական դրութեամբ: Այդ ժողովի գումարման առիթն էր ծառայել պ. նահանգապետի հեռագրին, որով ստախլախում էր միջոցներ ձեռնարկել խօլերայի վերահաս վտանգի դէմ: Այդ ժողովին բացի քաղաքիս սանիտարական հոգաբարձութիւններից ներկայ էին պ. գաւառապետը, քաղաքիս բժիշկները, գանազան հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչները: Մտքերի երկար փոխանակութիւնից յետոյ ժողովը հետեւեալ որոշումները կայացրեց նախապատրաստական միջոցներ ձեռնարկելու նպատակով. 1. Կազմակերպել ժողովրդական ծրի դասախոսութիւններ տեղական լեզուներով խօլերայի նշանակութեան և նրա դէմ կռիւն միջոցների մասին: 2. Բաց անել ու կահաւորել երկու բարակներ՝ մէկը հայկական, իսկ միւսը թիւրքական մասում: 3. Հրաւիրել 2 բժիշկ, 4 ֆելդշեր և 2 դեղինֆեկտօրներ: 4. Հիմնել չորս դիտողական կէտեր՝ Եւթիսում, Բարդաշում, Աղդամում և Շուշում տակ, հակելու և նստեցնել, որ հիւանդութիւնը չտարածւի դրսից եկած ճանապարհորդների միջով: 5. Պատրիել ձեռք բերել քաղաքի հաշուով անհրաժեշտ հակամիջոց դեղորայք: 6. Օգտւել տեղիս դիտողական հիւանդանոցի դեղինֆեկցիօն կամբրայից, որը յիշեալ հիւանդանոցի գլխավոր բժիշկը սիրալիւր առաջարկեց քաղաքի կարիքների համար: 7. Ուժեղացնել քաղաքիս ջրանցքի վրայ նշանակած հսկողութիւնը քաղաքից դուրս: 8. Վերջապէս միջոցներ ձեռք առնել քաղաքիս ընդհանուր մաքրութեան և սանիտարական պայմաններին աւելի ևս մեծ աշխուժութեամբ հակելու:

— Այսօր երեկոյան, «Ազատ թաւրոնի» հայ դրամատիկ խումբը պ. Փափաղեանի ղեկավարութեամբ կը ներկայացնի Պարոնեանի «Բաղդասար աղբար» և «Պարոնեանի խրատ» վոգ-վիլը:

— Անցեալ ուրբաթ, 17 յուլիսի, ամառային ժողովարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ «Արեւիկան համբոյ», պ. Խաչատրեանի ղեկավարութեամբ: Մանրամասն հաշիւ կը տրւի հետեւեալ համարում:

— Այսօր, քաղաքային վարչութեան դահլիճում տեղի կունենայ «Կուլտուրա» կօօպերատիւի ընդհանուր ժողովը:

— Թեմական դպրոցի տեսուչ պ. Ղազար Տէր Ղազարեանը հրաժարել է իւր պաշտօնից և տեղափոխւել է Բագու:

— Բագու և Թիֆլիզի շուկերի պատճառով բուսականին հովեկներ են գալիս քաղաքս:

— Մեկ յայտնում են, որ ծաղկանոց եկող հասարակութիւնը ներկայացումների ժամանակ աղմկում է միջանցքներում և խանգարում ներկայացումները: Շատ ցանկալի կը լինէր, որ կլուբի վարչութիւնը օր առաջ միջոցներ ձեռնարկէր այդ անկարգութեան դէմ:

— Շուկայի խանութպանները չափազանց թանկ գնելով են վաճառում թարմ պտուղները: Ուս որ հարկ է, ուշադրութիւն են հրաւիրում:

— Մեկ հաղորդում են, որ թթու ջրի աղբիւրը, կապալառուների ձեռքն անցնելուց յետոյ, բոլորովին այլ տեսակի հանքային ջուր է տալիս: Ժիշտ է, ջրի ակն սկսել է գործել աւելի ուժեղ կերպով, սակայն ջուրը յատկութեամբ բոլորովին ընկել է: Անխնամ և անմաքուր կերպով է կատարւում նաև շէքերի լցնելը:

ԿՈՎԿԵՍ

— Թիֆլիզում ստացւած լուրերի համաձայն Բագու քաղաքապետը Լ. Լ. Բիշը, Գանձակի քաղաքապետը Խաս-Մամեդովը և Թիֆլիզի ներկայացուցիչ իրաւասու Բաբեանը Մոսկվայում թանգութեան և վարակիչ հիւանդութիւնների մասին կայացած համագումարում մտքեր են մի յայտարարութիւն կովկասում զենամուօ մտցնելու մասին: Համադրումարին մասնակցողները մեծ համակրանքով են ընդունել

յայտարարութիւնը, միանգամայն իրաւացի գտնելով կովկասցիների պահանջը՝ Կովկասում զենամուային ինքնավարութիւն մտցնելու:

— Կարսի բերդապետը կարգադրել է արգելելու բոլոր կանանց-տղանց բացառութեան-մեկնել Ալեքսանդրօպօլի և Սարկիսաճի միջև ընկած շրջանը: Այդ պատճառով իսկ այն կանայք, որոնք ունեն վկայականներ ուրիշ գիւղերում կատարելիքներից, պարտաւորապէս լինում են գնացքից: Ալեքսանդրօպօլում և այլ ևս իրաւունք չունեն առաջ գնալ. այդ շրջանում բնակող կանանց ուղարկել են երկու յատուկ գնացքով:

— «Արամազդ» նաւթարդիւնաբերական ընկերութիւնը 1914 թ. դուրս հասցրել է ունեցել 320,000 ռուբլի. իւրաքանչիւր ակցիային դիվիդենտ է ընկնում 8 ռուբլի:

ՊԵՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԵՐԻՆԵՐ

(Պետր. Նո. գործ.)

ԳԵՐԵՐԱՅՆ ԶՕՐԵՎԵՐՆԵՐԵՐԵՐԵՆԵՐԵՐ

Միտավայից դէպի արևմուտք և հարաւ 13 յուլիսի մեզ համար յղ ընդհարումներ էին տեղի ունենում առաջապահ մասերի միջև: Պօնտփեփից յարձակող թշնամին 13 յուլիսի ստիպւած եղաւ կանգ առնել մեր առաջապահ գնդերի ջանքերով Սուբոշ աւանի մօտ, ըստ որում մեր ծանր թշնադանօթների կրակը թշնամուն մեծ կորուստ պատճառեց:

Նարեկ ռազմաճակատում ուժեղ հրացանաձգութիւն է: Նօվօգորդեակի մօտ թշնամին ջանում է անցնել Շկվա գետի միւս ափը ակունքի մօտ: Յուլիսի 14-ին թշնամուն յաջողեց գրաւել մեր խրամատների մի մասը Բուզ գետի աջ ափին, սակայն սկիւնային հարձակով թշնամին յետ շարուեց գետի միւս ափը: Նարեկ ձախ ափին, Դորրօլիկից մինչև Պրուտ գետակը, յամառ կռիւ է, առանց ռազմագծի փոփոխութեան: Նարեկ գետի աջ ափին թշնամին յարձակման անցաւ մեր այն զօրամասերի դէմ, որոնք հակադարձակման էին դիմել Սարօցկից հիւսիս: Բուզի-Օզրիմսկի գիւղի մօտ յետ մղեցինք 6 յարձակում: Վեպրժի և Բուզի միջև 14 յուլիսի շարունակւում էր խիստ յամառ կռիւ Բակօլուպի-Մայդան-Օստրօվսկի շրջանում, յետ մղելով թշնամու 3 յամառ յարձակումներ Մայդան-Օստրօվսկի մօտ:

Շրջանում, յետ մղելով թշնամու 3 յամառ յարձակումներ Մայդան-Օստրօվսկից հիւսիս գտնւող բարձունքների վրայ, մեր զօրքերը անցան յարձակման և տիրելով յիշեալ գիւղին, ձեռք ձգեցին 1500 գերիներ: Գրուբեշօվսկի ուղղութեան վրայ թշնամին շարունակւում է յամառ յարձակումներ անել: Ստեպակօվից գիւղից հիւսիս, մենք յետ մղեցինք՝ մեծ կորուստներով թշնամու: համար, նրա 3 փորձերը՝ ձեղքել մեր ռազմաճակատը: Սօկալից հարաւ մենք յաջող կերպով յարձակումներ արինք Պօտրուժեցի մօտ գետի միւս ափը անցնող թշնամու ոյժերի դէմ:

Կովկասեան զօրաւանակի շտաբից

13 յուլիսի Մերձծովեան շրջանում հրացանաձգութիւն էր և մեր առաջապահների յաջող գործողութիւնները շարունակւում էր: Օլթու ուղղութեան վրայ Ախի շրջանում, հրացանաձգութիւն էր: Մուշի ուղղութեան վրայ Թըշնամին բուսականին ոյժեր է կենտրոնացրել, որի պատճառով մեր զօրքերը զաղարեցրել են առաջախաղացումը դէպի արևմուտք և կենտրոնացել են որոշ դիրքերում:

Խմբ. հր. Լ. Վարդապետեան

Печатать дозволено военной цензурой

Объявление.

Въ помѣщеніи Шушинской Городской Управы на 24 сего іюля въ 12 ч. дня назначены оканчательные торги на отдачу въ арендное содержаніе, срокомъ на одинъ годъ, двухъ городскихъ скотобоевъ. Торгъ начнется съ 2600 руб. Кондиціи можно видѣть въ Управѣ ежедневно отъ 10 до 2 часовъ дня, кромѣ воскресенья.

3—1

ДОКТОРЪ

533 пензенской дружины

А. А. ЖАМАГОРЦЯНЦЪ

Принимаетъ больныхъ ежедневно отъ 5—7 час. веч.

(Внутреннія и нервныя болѣзни).

Бѣднымъ бесплатно.

Бактеріологическій и химическій анализъ. Адресъ: Лѣтній клубъ, солдатскій пер. домъ № 24 или (Арафеловская ул., Арафеловскій пер., домъ Самуэляна)

Վաճառւած է ԵՐԿՈՒ միլիօն բանկայից աւելի

ԵՐԿՈՒ ՍԱՐԴՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՏԱԼԻՍ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ

ԿԱՆՆՑԻ ԵՐԵՄՆԵՐԻՆ ԿՐԷՄ ԿԱԶԻՄԻ ՄԵՏԵՓՈՐՄՈՋԸ

Արմատապէս հնոացնում է բծիկները

բշտիկները, մուկները, կնճիռները, ալրաճքները և դէմքի այլ դէֆէկտները

